

6. júní 2002

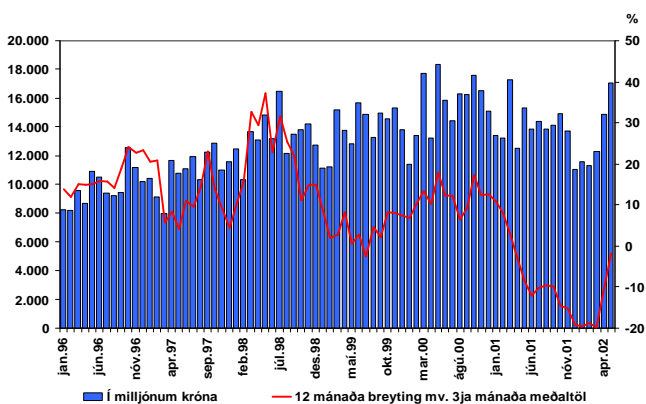
Er botni hagsveiflunnar náð?

Nýjustu tölur Hagstofunnar um utanríkisviðskipti staðfesta þau miklu og jákvæðu umskipti sem orðið hafa í efnahagsmálum á síðustu misserum. Þannig nam afgangur á vöruskiptajöfnuði fyrstu fjóra mánuði ársins rúmlega 8 milljörðum króna samanborið við rúmlega 5½ milljarðs króna halla á sama tíma í fyrra, miðað við sama gengi. Þessi þróun bendir ótvírætt til þess að þjóðarbúskapurinn sé að færast í átt til aukins jafnvægis. Síðustu spár benda til þess að afgangur á vöru- og þjónustuviðskiptum á árinu 2002 geti numið allt að 3-4% af landsframleiðslu. Samkvæmt því yrði lítil sem enginn viðskiptahalli á árinu sem yrðu að teljast ótrúlega snörp umskipti á tveimur árum, en árið 2000 nam viðskiptahallinn 10% af landsframleiðslu sem svarar til tæplega 80 milljarða króna á núgildandi verðlagi.

Skýringin á þessum viðsnúningi er tvíþætt; annars vegar mikill samdráttur í innflutningi, hins vegar umtalsverð aukning í útflutningi. Það er þó eftirtektarvert að frá því í febrúar sl. sýnist þessi þróun hafa snúist við hvað innflutningur varðar. Þannig hefur almennur innflutningur, þ.e. án skipa og flugvéla, smám saman farið vaxandi.

Bráðabirgðatölur um innheimtu virðisaukaskatts af innflutningi í maí benda til að þessi þróun hafi haldið áfram. Annan mánuðinn í röð eykst almennur innflutningur að raungildi eftir fjórtán mánaða samfelld samdráttarskeið. Þótt vissulega sé of snemma að draga þá ályktun af þessum tölum að botni hagsveiflunnar sé náð gefa þær óeitanlega vísbendingu um að samdrátturinn sé í rónun, ef ekki beinlínis að baki. Þessi þróun sést skýrt á meðfylgjandi mynd.

Innflutningur án skipa og flugvéla - Staðvirtur m.v. gengi -

Í þessu felst þó ekki að framundan sé tímabil óhóflegrar uppsveiflu og vaxandi misvægis í efnahagslífinu. Þvert á móti. Fátt bendir til þess að vöxtur útflutnings sé á undanhaldi og nýlegar ákvarðanir um aflakvóta á næsta ári gera ráð fyrir að sjávarvöruframleiðsla á næsta ári muni standa sem næst í stað frá því í ár. Heildarverðmæti framleiðslunnar mun þó væntanlega aukast vegna hagstæðrar verðþróunar o.fl. Ennfremur má búast við að mikil skuldsetning heimila og fyrirtækja undanfarin ár haldi aftur af innlendri eftirspurn amk. enn um sinn.

Að öllu samanlögðu virðist því mega gera ráð fyrir hægfare bata og auknum hagvexti í efnahagslífinu á næstu árum eftir kyrrstöðu á þessu ári. Gangi þetta eftir mun hagkerfið lenda svokallaðri mjúkri snertilendingu áður en það hefur sig til lofta á nýjan leik. Það verður að teljast viðunandi árangur.

Tekjur ríkissjóðs janúar-apríl

12 mánaða breytingar,	2000-	2001-
%	2001	2002
Skatttekjur alls	5,7	5,2
Tekjuskattar	17,0	8,1
Tryggingagjöld	8,9	10,1
Eignarskattar	14,9	-9,9
Veltuskattar	-2,4	3,9
Tekjur alls	6,3	6,8

Gjöld ríkissjóðs janúar-apríl

12 mánaða breytingar	2000-	2001-
%	2001	2002
Almenn mál	4,1	21,0
Félagismál	20,1	13,9
Atvinnumál	24,0	0,2
Vaxtagjöld	37,1	2,0
Önnur útgjöld	50,7	3,5
Gjöld alls	22,1	10,5

Skaðleg skattasamkeppni – staðan hjá OECD

Í vefriti fjármálaráðuneytisins hefur áður verið fjallað um skaðlega skattasamkeppni og stöðu mála í starfi OECD á því sviði ([17. maí 2001](#), [15. nóvember 2001](#)), en það starf hefur staðið linnulítið frá árinu 1996. Á því ári ákvað ráðherraráð OECD að leita leiða til að stemma stigu við skaðlegri skattasamkeppni, bæði innan aðildarríkja samtakanna sem og utan þeirra.

Ýmislegt hefur áunnist í þessum efnun frá því að starfið hófst, ekki síst gagnvart ýmsum þekktum skattavinjum (tax havens) sem OECD hefur beint spjótum sínum að. Á árinu 2000 voru 35 svæði á sérstökum athugunarlista OECD yfir skattavinjar, en sá listi telur aðeins 7 slík svæði í dag. Þau eru Andorra, Llíbería, Liechtenstein, Marshall eyjar, Mónakó og karabísku eyjarnar Nauru og Vanuatu. Þetta þýðir að alþekktar skattavinjar eins og Bahamaeyjar, Bermúda, Caymaneyjar, Jersey, Guernsey, Gíbraltar, Jómfrúeyjar, Kýpur og Malta, sem allar voru á upprunalega listanum, hafa samþykkt með formlegum hætti að hlíta leikreglum OECD með viðeigandi breytingum á eigin skattaumhverfi, þar á meðal varðandi upplýsingagjöf á sviði skattamála til annarra ríkja. Fresturinn sem þessi svæði hafa til að gera nauðsynlegar breytingar er til loka árs 2005.

Þá er enn unnið að gerð “leiðbeininga” (Application Notes) á vettvangi OECD varðandi mat á því hvaða skattareglur teljist “skaðlegar” í sjálfum aðildarríkjunum. Þar hafa spjót sérfræðinga OECD gagnvart Íslandi beinst að lögnum um alþjóðlegu viðskiptafélögin. Fresturinn sem upprunalega var gefinn til nauðsynlegra breytinga rennur út í apríl á næsta ári, en ekki er talið ósennilegt að þær tímasetningar kunni að raskast.

Samstarf Norðurlanda á sviði umhverfismála

Norðurlöndin hafa með sér víðtækt samstarf á sviði umhverfismála á vegum Norræna ráðherraráðsins. Fjármálaráðuneytið kemur þar sérstaklega, ásamt umhverfisráðuneyti, að nefnd sem fjallar um beitingu markaðslægra lausna til að stýra umhverfisvernd.

Meðal nýlegra verkefna sem unnin hafa verið á vegum nefndarinnar er rannsókn á efnahagslegu virði umhverfisins sem unnin var hér á landi og fjallar m.a. um mat á þeim aðferðum sem notaðar eru í þessu skyni. Annað verkefni fjallar um svokallaða græna skatta sem lagðir eru á á Norðurlöndum og mat á áhrifum þeirra.

Þá má nefna verkefni sem fjallar um val á þeim stefnumiðum sem Norðurlandþjóðirnar ættu að leggja áherslu á til að geta haldið uppi hagvexti annars vegar en sinna um leið umhverfisvernd. Þetta er þriggja ára verkefni sem unnið verður af Hagfræðistofnun Háskóla Íslands í samvinnu við danska vísindamenn og OECD.

Ennfremur er reglulega gefin út skýrsla um notkun markaðslægra hagstjórnartækja í umhverfisskyni á Norðurlöndunum, svo sem skatta, niðurgreiðslur, ívilnanir o.fl. sem miða beint eða óbeint að því að hafa áhrif á umhverfið. Má þar helst nefna skatta á orku, svo sem á bensín og olíur, skatt á koltvísyringsútblastur, afgjöld af úrgangi o.s.frv. Þessi athugun ber með sér að Ísland er skemmt á veg komið í þessu efni en aðrar Norðurlandþjóðir en á móti vegur að Ísland hefur komið sér upp umhverfisvænni orkugjöfum, s.s. jarðvarma og vatnsorku en hinar Norðurlandþjóðirnar.

Loks má nefna verkefni sem miðar að því að koma á markaðsvirku innsöfnunarkerfi fyrir notaðar rafhlöður. Þar sem rafhlöður hafa að geyma þrávirkt eiturefni sem haldast lengi á urðurnarstað er talið mikilvægt að koma á kerfi sem hirðir upp allar notaðar rafhlöður, allt frá bílgeymum til smæstu rafhlöða. Flest lönd hafa þegar komið sér upp kerfi fyrir söfnun á rafhlöðum en þau eru misjafnlega virk. Stefnt er að því að gera þau virkari með markaðslægum aðferðum.

Greiðsluafkoma ríkissjóðs janúar-apríl

	2001	2002
M.kr.		
Tekjur umfram gjöld	-327	-2905
Hr. lánsfjárfjöfnuður	-1934	-2366
Afborganir lána	-21441	-16696
Br. lánsfjárfjöfnuður	-28374	-22062
Lántökur	29417	26343
Greiðsluafkoma	1042	4281

Ýmsar helstu hágtölur

12 mánaða br., %		
Verðbólga – maí 2001/02	5,5	5,9
Kjarnaverðb. – maí 2001/02	5,2	8,1
Launavísitala – apríl 2001/02	9,2	8,0
Heildarvelta jan-des 00/01	9,9	14,1
Smás.velta jan-des 00/01	1,7	6,2
Atvinnuleysi – apríl 2001/02	1,6	2,6